

Smertefulle sannheter

BOKOVERSIKT

Det er en smertefull sannhet at enkle årsaker til smerte, især av kronisk karakter er få. I diskusjoner om tilstander som fibromyalgi og kroniske underlivssmerter kan man ofte høre ”etter min erfaring, osv.” som begrunnelse for behandlingsvalg. Ofte finnes det ikke entydige retningslinjer for behandling. Er man troende tilhenger av en retning kan nok kompleksiteten i kunnskapen stimulere til et ønske om ikke å bli forstyrret av fakta. Dette gjelder også i diskusjonen om kjønnsnets betydning. Forestillingene kan typisk klassifiseres slik: De som mener at ”alt er biologi” og de som mener at ”alt er sosialt betinget”.

Denne boken er forstyrrende full av fakta som forfriskende rusker opp i vante forestillinger i begge leirer. Det er en usedvanlig samling av bidrag fra toppforskere innen feltet som har som utgangspunkt ikke å bestemme hvilken faktor som kan forklare kjønnsforskjeller, men å diskutere den relative betydning av mange faktorer. Kjønnsperspektivet brukes til å komme et stykke nærmere sannheten om ulike smertetilstander. Boken er skrevet av forskere innen både basalfag og kliniske disipliner. Forfatterne bruker litteraturgjennomgang og egen forskning. I enkelte av kapitlene presenteres også det siste nye fra forfatterens egen forskning før det er publisert. Innledningsvis gis det en gjennomgang av størrelsen av kjønnsforskjellene ved ulike smertetilstander. Her hentes kunnskap både fra smerteforsøk, kliniske undersøkelser og populasjonsbaserte studier.

Første del av boken gir ulike innfallsvinkler til å forstå kjønnsforskjeller. Den overordnede modellen gir både rom for biologiske, psykologiske og sosiale årsaker til ulikhet mellom menn og kvinne når det gjelder smertetilstander. Betydningen av kjønns hormoner, arvelighet og sosiale faktorer utdypes i egne kapitler.

Den andre delen inneholder stoff fra basalforskerne, men er likevel full av stoff med stor relevans for kliniske forhold. Det er et paradoks at kvinner som er det kjønn som må oppleve smerte for at arten skal kunne overleve, gjennomgående har lavere smerteterskel enn menn. I en referert metaanalyse over kjønnsforskjeller i eksperimentell påført smerte, ble det konkludert med at dette gjaldt for de aller fleste typer påført smerte, som elektrisk impulser, termal påvirkning og trykk (s. 166). Et kapittel drøfter dette paradokset og viser at vaginal stimulering har en kraftig smertelindrende effekt. Dette veier opp for de smertefulle stimuli som kvinnekroppen utsettes for under befruktning og fødsel. At denne smertelindring oppleves behagelig hos menneskedyrene bidrar til atferd som også er med på å fremme arten.

I tredje del gjennomgås kjønnsforskjeller i kliniske tilstander, som hodepine, fibromyalgi, kjevesperre og irritabel kolon. Et noe summarisk kapittel om underlivssmerter hos kvinner avslutter denne delen. Innen det siste område er jeg sikker på man kan finne en liknende tilstand hos menn som man kunne ha sammenliknet med: Kronisk uforklarlige prostatasmerter er en slik kandidat. Men forskning på menns uklare smertetilstander med utgangspunkt i en biopsykososial modell er mangelfullt utviklet. Hvilket også fører til at for eksempel kapitlet om fibromyalgi i hovedsak bringer frem kunnskap basert på kvinner. Kanskje kan man komme lenger ved å inkludere utvalgte minoritetsgrupper som menn representerer i enkelte pasientutvalg?

Boken er utrolig spennende å lese, og er en nødvendighet for alle med interesse for små og store kjønnsforskjeller. Den supplerer mer generell gjennomgang av kjønnsforskjeller i sykelighet og dødelighet som foreligger på norsk (1 – 3). Jeg håper også den kan stimulere til at norske smertespesialister fordyper seg i kjønnsforskjeller både innen forskning og undervisning.

BeritSchei

Center for Voldtægtsofre

København

LITTERATUR

1. Schei B, Botten G, Sundby J, red. Kvinnemedisin. Oslo: Ad Notam, 1993.
2. Norges offentlige utredninger. Kvinners helse i Norge. NOU 1999: 13. Oslo: Statens forvaltningstjeneste, Seksjon statens trykning, 1999.
3. HUNT (Helseundersøkelsen i Nord-Trøndelag) – en jakt på ulikhet? Oslo: Statens helsetilsyn, 2000.

Publisert: 30. mai 2001. Tidsskr Nor Legeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 7. september 2026.